

географічних, власне етнічних. Сукупно вони визначали як етнічні обриси матеріальної культури, так і регіональну її своєрідність – окремі типи, підтипи, варіанти, що відповідають тим об'єктивним умовам, що склалися в окремих регіонах України та Японії. Така властивість одягу пояснюється тим, що він не тільки виконує прагматичні функції, а й становить невід'ємний компонент духовної, зокрема обрядово-ритуальної культури.

Незалежно від історичного розвитку обох країн ми помічаємо чимало спільних рис у національному одязі, а саме: у формі крою, призначенні, методах декорування, особливих асоціаціях щодо знаків та кольору. За способом виготовлення одяг українців та японців, як і інших народів, розподіляється на шитий і незшитий. Незшитий виготовляється з одного або декількох шматків матеріалу, огортає стан, драпірується в різні способи, утримується на тілі за допомогою зав'язок, булавок, поясів. Деталі шитого одягу скріплюються швами, він може бути глухий або розпашний, різний за кроєм.

Народний одяг був і є одним з найважливіших каналів передачі між поколіннями етнокультурної інформації, передусім за допомогою системи традицій. Узагалі традиційний український та японський одяг – не лише цінна історично-культурна пам'ятка. Варіативність його крою, пропорцій, форм, функціональність і практичність, логіка зв'язку між формою, конструкцією й художнім вирішенням – це справжня енциклопедія дизайну, яка має бути завжди в пригоді творцям сучасного костюму.

*Кожакіна Ганна
(Полтава, Україна)*

ЗНАЧЕННЯ ВИШИВКИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Вишивка – класичний вид українського народного мистецтва, що розкриває багатство творчих сил народу, вершини його мистецького хисту.

Дивовижне багатство художньо-емоційних рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах – як прикраса тканин одягового побутового, інтер'єрно-обрядового призначення.

Історія вишивки дуже давня. Вишивки були відомі ще в 2 ст. до н. е. Великий вплив на характер вишивки мали ткані візантійські матерії. Про вишивку на білій сорочці українців є звістки 11-12 ст. візантійських письменників. Відомі рисунки по мініатюрах і фресках на Україні тієї ж доби. Ще в 11 ст. на Русі існувала перша вишивальна школа, організована сестрою Володимира Мономаха Ганкою, де дівчата вчилися гаптувати золотом і сріблом. Про українські вишиванки згадують іноземні мандрівники 16-19 ст. Збереглися вишиванки з козацьких часів 17-18 ст. У 16-18 ст. центрами вишивання були Качанівка на Чернігівщині, Григорівка на Київщині, Велика Бурімка на Черкащині та інші. Вишивали у кожному селі, монастирях, дворянському, купецькому середовищі. У 19-20 ст. відкривалися навчально-кустарні майстерні, художньо-промислові артілі,

великі спеціалізовані підприємства з вишивки.

Вишивка – це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, а й скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів, духовних устремлінь, інтелекту українського народу. Численні орнаментальні зображення тварин, птахів, рослин, дерев, квітів, стверджують, що наші предки обожнювали їх, опоетизовували природу не лише у фольклорі, а й декоративному мистецтві. Наприклад, рушники з вишитими зображеннями голубів, півнів, коней, хрестиків тощо було своєрідними оберегами, що захищали людину від «злих» сил. Вагоме значення мала й кольорова символіка), червоний – любов, жага, світло, боротьба, чорний – смуток, нещастя, горе, смерть, зелений – весна, буяння, оновлення життя тощо). Схематичні фігури Сонця, Березині, Дерева життя, вишиті на тканині, є ще одним свідченням глибокої шаноби наших пращурів до Сонця, Матері, як могутніх, святих, життєдайних першооснов усього суцього. Крім того, вишивання як національна традиція сприяло формуванню у дівчат і жінок терпіння, відчуття краси. Дівчина мала вишивати милому сорочку, хустину, весільні рушники. Звичайно, з часом майстерність вишивання вдосконалювалась. Народний досвід зберіг найтиповіші, найбільш доцільні, позначені високим мистецьким смаком зразки орнаменту, їх барвистість, вишивальні техніки.[2]

Дослідження вишивки розкриває важливі аспекти вираження в ній живописної, графічної і орнаментальної культури народу.

Вишивка зберігала в своїй іконографії давні архаїчні мотиви. Вона майже нічого не губила із своїх надбань, досвід причетний до відбиття складною мовою вишивального мистецтва народного світогляду.

Закономірні процеси художньо-естетичного мислення народу формувалися віками і удосконалювалися в міру поступу на шляху суспільного прогресу. У всезагальній художньо-естетичній картині людського буття вишивка займає чільне місце як найбільш масовий і різнофункціональний вид мистецтва.

Історією визначена особлива роль вишивки в духовному житті людини, створені естетичного середовища у праці, відпочинку, святкуванні. Вишиті одяг, рушники, скатертини, завіси тощо, які організують інтер'єр житлових і ритуальних споруд, супроводжують свята, обряди, несуть в собі не тільки матеріально-практичну, а й духовно-естетичну функції. З давніх-давен і до сьогодні вишивка виступає як естетичне духовне самовираження народу, його морального етикету, як утвердження краси земного життя.[1]

Починається кожна вишивка з підготовки матеріалу – вибору тканин, ниток, голки та ін. Легкі рухи їх розміщень, сполучень, приводить до утворення складних, наперед задуманих «серцю милих» узорів. При цьому завжди присутні тактовна неспішність, міра співставлення, органічний зв'язок між матеріалом тканини і вишивальних ниток. В результаті народжується вишивка як нова реальність – на весільному рушникові,

сорочці для милого, дитячому одязі. Найкращі узори, такі, які би ні в кого не було, створювались і вишивались для дорогих людей, для особливих святкових подій. Народною свідомістю опоетизована творчі жіноча праця, зв'язана з образами добра, захисту, надії. Високоморальні естетичні основи всенародного вишивального мистецтва.

Аналіз, вивчення вишивки в соціологічному аспекті пов'язані з основним автором – жінкою. Вона по-іншому творила в кожен епоху, залежно від соціально-історичних факторів, втілюючи у вишивці глибину філософської мудрості життя, вміння вносити в нього красу, доброту ніжність. Одні і ті ж жіночі руки легко і вправно виготовляли тканини, шили одяг, вишивали його, прикрашали хату, готували їжу, випікали з шишками хліб, коровай, калачі, книші тощо. І завжди в усьому непохитна вірність народним традиціям і чуйність до всього нового, прогресивного. Ніколи не переривався зв'язок художніх традицій, як і постійні процеси взаємозв'язків і взаємовпливів з іншими видами народної творчості та мистецтва.

Сучасна народна вишивка розвивається на основі традиційної спадщини минулого і досягнення художньої культури українського народу. Її розвиток проходив у єдиному русі сучасного народного мистецтва, підпорядковуючись його загальним основам[4].

Сьогодні вишивка розглядається як важлива художня цінність, що виконує численні функції: естетичну, пізнавальну, пошукову. Це показовий вид мистецтва, який зберіг, доніс до нас і стверджує дальший розвиток орнаментальної, графічної, живописної культури народу.

Вишивка – це орнаментальна скарбниця колективного генія. В ній втілено чудеса народної вигадки, фантазії, геометризований метод зображення краси землі, природи, сонця, людини.

Зразки старовинної народної вишивки вражають нас простотою і лаконічністю, різноманітністю і художньою майстерністю і служать невичерпним джерелом для розвитку декоративно-прикладного мистецтва.

З глибокої давнини ручною вишивкою оформляли різноманітні вироби, необхідні людям у побуті. Популярна вишивка і сьогодні. Гарні і оригінальні сучасні вироби, оформлені українською народною вишивкою: серветки, скатертини, рушники, панно, блузи, чоловічі сорочки та інші види одягу.[3]

У сучасній українській вишивці поступово змінюються колорит і шви, якими виконані візерунки. Традиційні орнаменти збагачуються новими елементами і цікавими композиційними рішеннями. Оформляючи вироби за народними мотивами, сучасні майстри зберігають багатовікові традиції народної вишивки, використовують кольорові рішення, орнаменти, техніку виконання, характерні для окремих областей України.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антонович С. А. Декоративно-прикладне мистецтво / С. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич – Львів: Світ, 1999.

2. Гсаюк Е.О. *Художнє вишивання. Альбом* / Е. О. Гсаюк – Київ: Вища школа, 1984.
3. Макарчик С. А. *Етнографія України* / С. А. Макарчик – Львів.: Видавництво "Світ", 1994.
4. Цейтлин Н. Е., Демидова А. П. *Справочник по трудовому обучению: Пособие для учителя* / Н. Е. Цейтлин, А. П. Демидова – М.: Просвещение, 1983.

*Суярко Людмила
(Полтава, Україна)*

ВИШИВКА В КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

Вишивка – це один із найдавніших та найпоширеніших видів народної творчості. Прагнення прикрасити свій одяг, свій дім завжди було властиве людині. За допомогою вишивки звичайний шматок домотканого полотна перетворювався у витвір мистецтва.

Перші документальні відомості про побутування вишивки походять з мініатюр «Ізборника Святослава» (XI ст.) та фресок Софії Київської. Розкопки поховань з перших століть після Різдва Христового також підтверджують розповсюдженість вишиваних прикрас та елементів одягу (які частково збереглися) на території України.

На рубежі XVI– XVII ст.. починається могутня хвиля відродження української культури, розвитку різних видів мистецтва, в тому числі й вишивання. Арабський мандрівник, який у 1656 р. проїздив через Україну по дорозі до Москви і назад, описуючи побут українців, зазначав, що у дочок українських міщан та київських вельмож головні убори гаптовані золотою ниткою. Майже в кожній хаті ткали полотно і шили з нього одяг. А вишивка була найпоширенішим способом прикрасити тканину...[1, С.56–60]

Вишивка є одним з найдавніших видів народного декоративного мистецтва на Україні. За даними археології, вишитий одяг (і не лише одяг, а традиція прикрашати вишивкою різні вжиткові речі) існує вже не одну тисячу років. За цей період змінилися традиції орнаменталізації, малюнки орнаменту, ставлення до вишивки, але сама вишивка залишається незмінно популярною.

Традиції вишивання, зокрема, на одязі, характерні для всього слов'янського світу. Вишитий одяг носили завжди, – і в будень, і на свято. Він відігравав важливу роль в різного роду обрядах – і календарних, і побутових. За ритуальними піснями – колядками, щедрівками, веснянками, причому не тільки українськими, але й білоруськими, російськими – видно, що вишитий одяг разом з іншими вишитими побутовими речами (зокрема – рушниками) досить часто згадується як важлива деталь в народній обрядовості. Можливо, що у віддалену епоху язичництва та перші століття після прийняття християнства існувала сакралізація ритуального одягу, який прикрашали спеціальним орнаментом. Певні відгомони такого ставлення до одягу, зокрема – до сорочки – збереглися і